

Norveç Halk ve Belediye Kütüphanelerine Genel Bir Bakış

Muharrem Yılmaz

Oslo Üniversitesi, Norveç, muharremyilmaz@ub.uio.no

Öz

Halk kütüphaneleri hayatın çok farklı alanlarına yönelik geniş bir hizmet yelpazesine sahip, çocuklara, yetişkinlere, yaşlılara, engellilere, yerel işletmelere, okullara, hastanelere kısacası hemen hemen ülkenin bütün birey, kurum ve sektörlerine hitap eden kültürel kurumlardır. Aynı zamanda halk kütüphaneleri buldukları topluma, boş zaman faaliyetlerinin etkin bir şekilde değerlendirilmesi için bir dizi hizmet sağlayarak, kişilerin kendilerini yetiştirmeleri, kişisel ve toplumsal becerilerinin geliştirilmesi için etkinlikler düzenleyerek, bir kültürel ve sosyal buluşma yeri olarak değer katmaktadırlar.

Norveç'te halk kütüphaneleri ülkenin en önemli kültür kurumlarıdır ve kullanımı çok yaygındır. Norveç vatandaşlarının sinema haricinde en çok ziyaret ettiği ikinci kültürel kurum halk kütüphaneleridir. Bir yıl boyunca Norveç nüfusunun %52'si halk kütüphanelerini ziyaret etmektedir. Bir birey bir yıl içerisinde ortalama beş kez Oslo Halk Kütüphanesi ziyaret etmektedir. Oslo merkez halk kütüphanesi (Deichmanske Bibliotek) ülkenin en büyük halk kütüphanesidir ve Oslo il sınırları içerisinde 18 şubesi vardır. Sadece Oslo'daki halk kütüphanelerinde yaklaşık 300 kütüphane çalışması bulunmaktadır.

Norveç idari olarak on dokuz merkez ilçeye bölünmüştür ve Oslo merkez dâhil olmak üzere Norveç'te 428 belediye yer almaktadır ve her bir belediyenin kendi kütüphanesi bulunmaktadır. Norveç'te halk/belediye/bölge kütüphaneleri ülkenin anayasasında belirtilen Halk Kütüphanesi kanunu maddeleri gereğince işlerliğini sürdürmektedir. Norveç'te, halk kütüphanesi, belediye kütüphanesi ve ilçe merkez kütüphanesi olmak üzere üç tip yerel kütüphane modeli vardır ve bu kütüphaneler özünde buldukları bölgeye halk kütüphanesi hizmeti sunmakla yükümlüdür. Yerel hizmet

olarak görülen olan ve yerel yönetimler tarafından işletilen Norveç'te halk kütüphaneleri merkezi olarak Kültür Bakanlığı bünyesinde, Norveç milli kütüphanesi sorumluluğundadır.

Bu çalışmada Norveç halk ve belediye kütüphanelerinde sunulan kütüphanecilik hizmetleri, hizmet ve personel standartları ve halk kütüphanelerinin toplumsal yaşam içindeki rolü halk kütüphanesi hizmet politikaları çerçevesinde genel olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halk kütüphanesi, belediye kütüphanesi, Norveç, Oslo.

Norveç İdari Yapısı

Avrupa'nın kuzeyinde İskandinav ülkeleri arasında yer alan Norveç, anayasal monarşi ile yönetilen bir krallıktır. Norveç kuzey Avrupa'da yer almasına rağmen Avrupa Birliği'ne üye olmayan tek İskandinav ülkesidir. Avrupa ortalamasının üzerinde bir yaşam standardına sahip olan Norveç'te yaşayan insanların sayısı beş milyon civarındadır (2013 sayımı - 5.136.700) ve kişi başına düşen milli gelir 67,445 Amerikan dolarıdır (Vikipedi, 2016).

19 merkez ilçeye ve 428 belediyeye ayrılan Norveç'te, belediyeler (municipality) ve merkez ilçe yönetimi (county) olmak üzere ikili bir yerel yönetim sistemi bulunmaktadır. Oslo, hem belediye hem de merkez ilçe olmasından dolayı diğer merkez ilçe ve belediyelerden ayrılmaktadır. Norveç belediyelerinin en önemli görevlerinden biri birinci basamak sağlık hizmetlerini planlamak, 16 yaşına kadar yerel halkın eğitim giderlerini karşılamak, kütüphane kurmak ve kültürel çalışmalarda bulunmaktır (Aydemir, 2004).

Norveç Halk/Belediye Kütüphaneleri

Halk Kütüphanesi Yasası (1985-12-20-108)¹

Norveç'te halk/belediye/bölge kütüphaneleri Halk Kütüphanesi kanunu maddeleri gereğince işlerliğini sürdürmektedir. 1985 yılında Kültür Bakanlığı tarafından çıkartılan yasa beş bölüm altında on maddeden oluşmaktadır (Kulturdepartementet, 2013).

---

¹ İlgili bölüm Norveççe'den Türkçeye yazar tarafından çevrilmiştir.

Bölüm I. Halk Kütüphanesi Amaçları ve Faaliyetleri

Madde 1.Hedef

- Halk kütüphaneleri, sahip olduğu kitap koleksiyonu ve diğer medya materyalleri ile aktif bir iletişim politikası içerisinde ülkede yaşayan tüm bireylere ücretsiz bilgi ve eğitim hizmetleri sunmak ve diğer kültürel faaliyetleri desteklemek ile yükümlüdür.
- Halk kütüphaneleri, kamuya açık toplantı ve tartışma aktivitelerine ev sahipliği yaparak bağımsız ve tarafsız bir buluşma yeri olmalıdır.
- Hem çocukları ve hem de yetişkinleri kapsayacak şekilde çok yönlü, kaliteli ve güncel bir yapı içerisinde bulunmalıdır.
- Kütüphane içeriği ve sunulan tüm hizmetler şeffaf bir yapı içerisinde olmalıdır.
- Halk kütüphaneleri, milli kütüphane sisteminin bir parçasıdır.

Madde 2. Kapsam

- İlgili kanun belediyelerin sorumluluğundaki yerel kütüphaneler, bölge kütüphaneleri ve devlet sorumluluğunda ki özel kütüphaneler de dâhil olmak üzere halk kütüphanesi sistemi içinde yer alan tüm kütüphaneler için geçerlidir.
- Halk kütüphanesi faaliyetleri ve kütüphane hizmetleri engelli vatandaşları da göz önünde bulundurarak tasarlanmalıdır.

Madde 3. İşbirliği ve Kayıt

- Kütüphaneler, kütüphaneler arası ödünç verme ve kayıt işlemlerinde ortak kuralları takip etmeli ve istenilen istatistikleri rapor etmelidir.
- Bakanlık konuyla ilgili ayrıca yönetmelikler çıkartabilir.

Bölüm II. Belediye Kütüphaneleri.

Madde 4. Genel

- Bölüm I' de belirtilen amaçlar dâhilinde, tüm belediyeler bir halk kütüphanesine sahiptir.

- Bir belediye tek başına halk kütüphanesi hizmeti verebilir ya da başka bir belediye, ilçe ya da bir devlet kurumu ile işbirliği çerçevesinde ortaklaşa kütüphane hizmeti verebilir.
- Her belediye halk kütüphanesi kurallarını kendi belirler.

Madde 5. Mesleki Uzmanlık

- Belediye kütüphanelerindeki çalışan personel kütüphanecilik eğitimi almış olmalıdır.
- Bakanlık özel durumlarda, bu hükmün muafiyeti sağlayabilir ve mesleki yeterlilik gereksinimlerine ilişkin ayrıntılı düzenlemeleri sağlar.

Bölüm III. Merkez İlçe Kütüphaneleri

Madde 6. Genel

- Merkez ilçe meclisi, bölgedeki kütüphane görevlerinin korunması ve bölgesel kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi ile sorumludur. Bu bağlamda yerel yönetimlere danışmanlık dahil da olmak üzere profesyonel rehberlik sağlamak amacıyla mesleki konularda toplantılar ve kurslar düzenler.
- Bölge kütüphaneleri bir ya da daha fazla belediye kütüphanesi ile işbirliği dâhilinde müşterek kütüphane hizmetleri yürütebilir.

Madde 7. Mesleki Uzmanlık

- Bölge meclisi bölge kütüphanesi hizmetlerinin yönetilmesi ve gereken sorumlulukların yerine getirilmesi için, yönetici düzeyinde bir uzman kütüphaneciye sahip olmalıdır.
- Bakanlık yeterlilik gereksinimlerine ilişkin gerekli düzenlemeleri verir.

Bölüm IV. Devlet Fonksiyonları

Madde 8. Devlet kütüphane görevleri

- Bakanlık bu Kanun gereğince kütüphanelerin vazifelerini yerine getirmesini sağlar ve ilgili kararları alır.

Madde 9. Özel kütüphane amaçları

- Devlet politikaları çerçevesinde, her bir belediyenin kütüphane hizmetinin takip edilmesinden ziyade
- Millî kütüphane sisteminin devamlılığı devlet için büyük önem taşımaktadır.

Yönetim ve Bütçe

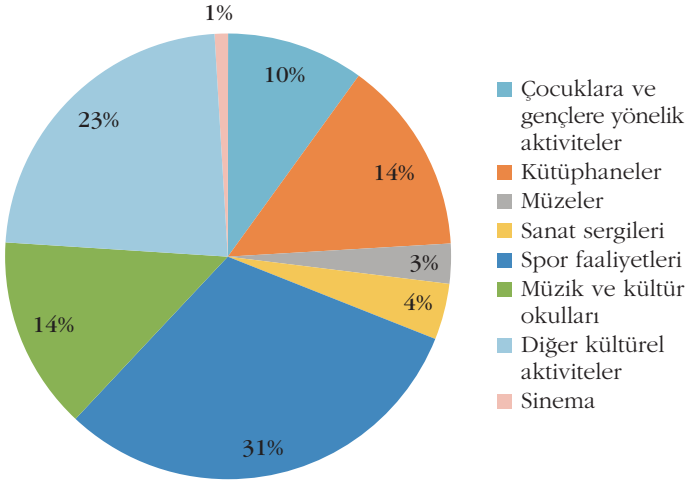
Norveç'te, halk kütüphanesi, belediye kütüphanesi ve bölge (il merkez) kütüphanesi olmak üzere üç tip yerel kütüphane modeli vardır ve bu kütüphaneler özünde buldukları bölgeye halk kütüphanesi hizmeti sunmakla yükümlüdür.

Belediye kütüphaneleri, 2010 yılına kadar Devlet Arşivler, Kütüphaneler ve Müzeler koordinasyon ve geliştirme ajansı (ABM-utvikling – Statens samordnings- og utviklingsorgan for arkiv, bibliotek og museum) altında faaliyet göstermekteydi. ABM, 2010 yılında yeniden düzenlenmeden geçirildi ve ülkedeki tüm halk / belediye kütüphaneleri Norveç Millî Kütüphanesi sorumluluğuna aktarıldı. Günümüzde halk kütüphaneleri şöyle bir hiyerarşi içerisinde yapılandırılmaktadır:

- Devlet
  - Parlamento
    - Hükümet
      - Kültür Bakanlığı
        - Millî Kütüphane
          - Halk ve Belediye kütüphaneleri

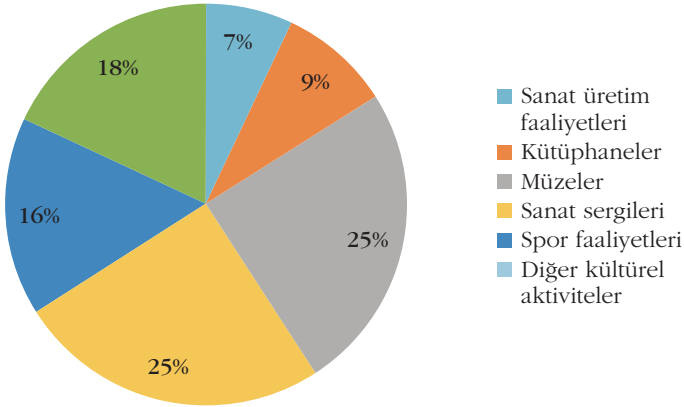
Yukarıda görüldüğü üzere Norveç'te halk kütüphaneleri merkezi olarak Kültür Bakanlığı bünyesinde, Norveç millî kütüphanesi sorumluluğu altındadır. 19 il merkezi ve 428 ilçede / belediyede faaliyet gösteren halk kütüphaneleri bir yerel hizmet olarak görülmekte ve yerel yönetimler tarafından işletilmektedir. Kütüphanelerin finansmanı her belediyenin kendi bütçesinden sağlanmaktadır ve bu rakam belediye bütçesinin yaklaşık % 1'ne tekâmül etmektedir.

Aşağıda yer alan 1. Grafik bir belediyenin kültürel alanda net faaliyet giderlerini göstermektedir. Anlaşılacağı üzere kütüphane hizmetleri kültür harcamaları içerisinde % 14'lük bir paya sahiptir ve bu rakam sanat ve çocuklara ve gençlere yönelik aktivelere ayrılan paydan daha yüksektir.

Şekil 1. Kültürel alanda belediyenin net faaliyet giderleri

2. Grafik ise kültürel alanda merkez belediyelerin / il yönetimlerinin net faaliyet giderlerini göstermektedir. Merkez ilçelerde kütüphaneler için 59'luk bir bütçe ayrılmıştır.

Şekil 2. Kültürel alanda merkez belediyelerin net faaliyet giderleri

Norveç'te halk kütüphanesi ve belediye kütüphanesi aynı kavramlardır. Belediye kütüphanesi terimi halk arasında isim olarak yaygın bir kullanıma sahip değildir genellikle kurumsal olarak kullanılmaktadır. Belediye kütüphanesi denildiğinde akla doğrudan halk kütüphanesi gelmektedir. Bölge kütüphaneleri ise, il merkez yönetiminin kendi bölgesi içerisinde, kendi yetkinliği ile sunduğu kütüphane hizmeti olarak tanımlanmaktadır.

Kütüphane Kullanımı ve Personel

Ülke genelinde yaklaşık 1100 halk kütüphanesine sahip olan Norveç'te Kütüphane toplumda çok büyük bir yere sahiptir ve kullanımı çok yaygındır. Norveç vatandaşlarının sinema haricinde en çok ziyaret ettiği ikinci kültürel kurum halk kütüphaneleridir. Bir yıl boyunca Norveç nüfusunun % 52'si halk kütüphanelerini ziyaret etmektedir. (Aabø, 2011).

Yeni koleksiyon geliştirme, dijital hizmetler sağlama, kültür ve tartışma programlarına ev sahipliği yapma, yaratıcı çalışmalar için atölyeler ve maker alanları (Makerspace) oluşturma ve yaşam boyu öğrenmeyi destekleme faaliyetlerini kendisine ilke edinen halk kütüphanelerinde toplam yaklaşık 2000 personel çalışmaktadır. Bu personelin yarısından fazlasını yükseköğretim kurumlarının kütüphanecilik bölümlerinden mezun kütüphaneciler oluşturmaktadır (1901 toplam, 1144 kütüphaneci) (The Norwegian Cooperation Committee for Library Statistics, 2016). Yukarıda yasal bölümde de belirtildiği üzere her bir kütüphane en az bir kütüphanecilik bölümü mezunu personel çalıştırmak zorundadır. Aynı şekilde il merkez belediye / bölge kütüphaneleri de yönetici pozisyonunda bir kütüphaneci çalıştırmak zorundadır.

Aşağıda yaralan Tablo 1. Norveç'teki toplam halk kütüphanesinin ve bu kütüphanelerde görev yapan personelin 2010-2015 yılları arasındaki rakamlarını göstermektedir. 2. Tablo aynı yıllara ait ödünç verilen kitap sayısını ve son olarak da 3.Tablo birey başına düşen kitap sayısını göstermektedir (Lagerstrøm ve Revold, 2015).

Tablo 1. Halk kütüphanesi ve personel sayısı

	2010	2011	2012	2013	2014
Kütüphane	768	744	742	715	686
Personel	1 794	1 783	1 765	1 765	1 776

Tablo 2. Ödünç verilen kitap sayısı

	2010	2011	2012	2013	2014
Çocuk K.	7 994	8 144	8 219	8 326	8 437
Yetişkin K.	9 190	8 941	8 725	8 461	8 318

Tablo 3. Birey başına düşen kitap sayısı

	2010	2011	2012	2013	2014
Çocuk kitabı hb. çocuk	8,7	8,8	8,9	9,0	9,1
Yetişkin kitabı hb. yetişkin	2,3	2,2	2,1	2,1	2,0
Toplam nüfus	3,5	3,5	3,4	3,3	3,3

Oslo Merkez Halk Kütüphanesi (Deichmanske Bibliotek)

1785'te yazar Carl Deichmann 7000 kitap ve 150 el yazmasından ibaret koleksiyonunu kütüphaneye bağışlamıştır ve kütüphane kurulmuştur. Oslo Halk Kütüphanesi, ülkenin en çok ziyaret edilen kültür kurumlarından bir tanesi olmakla birlikte ülkenin en büyük ve en eski halk kütüphanesidir. Deichmanske bir merkez kütüphane ve şehrin farklı semtlerine dağılmış, 18 şube kütüphaneden oluşmaktadır (Oslo Halk Kütüphanesi, 2016).

Oslo Halk Kütüphanesi'nin ayrıca, Üniversite Hastanesi Kütüphaneleri, Cezaevi Kütüphaneleri ve Çok Dilli Kütüphane (52 farklı dilde) gibi özelleştirilmiş kütüphane hizmetleri sunan çeşitli özel birimleri bulunmaktadır. Kütüphane 2018 itibariyle halen inşaat çalışmaları devam eden yeni ve modern binasına taşınacaktır (Oslo Halk Kütüphanesi, 2016).

Değerlendirme ve Sonuç

Bilgi çağının ve her geçen gün gelişerek artan teknolojilerin beraberinde getirdiği yenilikler dâhilinde mümkün mertebe halkın bilgi ihtiyacını gidermekle yükümlü halk kütüphaneleri, özellikle yeni koleksiyon geliştirme, dijital servisler, kültür ve tartışma programlarına ev sahipliği, serbest çalışma alanları, maker alanları (Makerspace) ve yaşam boyu öğrenme konularına ağırlık vererek hizmetlerini sürdürmektedir.

Yeni çıkan düzenlemelerle birlikte, halk kütüphanecileri belediye kütüphanelerinde gerçekleşen tartışma programlarına ve etkinliklere moderatör /editör rolü ile iştirak edecekler.

Yine yeni çıkan bir düzenleme ile halk kütüphaneleri dijital kompetansın merkezleri olarak ülke genelinde hizmet verecek. Bu düzenleme kapsamında nüfusun dijital bilgi okuryazarlık düzeyinin artırılması hedeflenmektedir.

Ericson' un 2015 yılında kaleme aldığı "Norveç'in bağımsız tartışma kütüphaneleri" başlıklı makalede hem İsveç ve hem de Norveç kütüphane yasalarının revize edildiği ve kütüphanelerde tartışma etkinlikleri ve görüş alışverişi yoluyla demokrasiyi teşvik edici radikal yeni düzenlemeler eklendiği belirtilmektedir. Makalede ayrıca Norveç Kültür Bakanının(Linda Cathrine Hofstad Helleland) sözlerine atıfta bulunulmuştur: "Tercih kütüphanecinin inisiyatifindedir. Bu konuda öncelikleri belirleyebilir. Kütüphane faaliyetlerinin planlanmasında kütüphaneci tamamen özgür olmalıdır. Kütüphane yönetimi editör grevini üstlenmektedir. Kütüphanelerin yerel halkı ilgilendiren konulara hitap etmesi çok önemlidir" (Ericson, 2015).

Kaynakça

- Aabø, S. (2011). The value of public libraries: a socio-economic analysis. M. Belotti (Ed.), *Verso un'economia della biblioteca: Finanziamenti, programmazione e valorizzazione in tempo di crisi* içinde (s. 169-176). Milan: Editrice Bibliografica.
- Ericson, A. (2015). The new independent 'debate libraries' of Norway. *Scandinavian Library Quarterly*, 48 (3) 20 Nisan 2016 tarihinde <http://slq.nu/?article=volume-48-no-3-2015-11> adresinden erişildi.
- Lagerstrøm, B. O. ve Revold, M. K. (2015). *Kütüphane kullanımı araştırmaları*. 15 Nisan 2016 tarihinde http://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/_attachment/235448?_ts=14efd8429f0 adresinden erişildi
- Kulturdepartementet (2013). Kütüphane yasası (folkebibliotekloven). 15 Nisan 2015 tarihinde <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108> adresinden erişildi.
- MedieNorge (2014). Antall avdelinger og årsverk ved norske folkebibliotek. 15 Nisan 2016 <http://www.medienorge.uib.no/statistikk/medium/boker/391> adresinden erişildi.

- NSD (2015). *Devlet Arşivler, Kütüphaneler ve Müzeler koordinasyon ve geliştirme ajansı (ABM-utvikling - Statens senter for arkiv, bibliotek og museum)*. 15 Nisan 2016 tarihinde <http://www.nsd.uib.no/polsys/data/forvaltning/enhet/34602/hierarki> adresinden erişildi.
- Oslo Halk Kütüphanesi. (2013). *Oslo Halk Kütüphanesi (Deichmanske bibliotek)*. 1 Nisan 2015 tarihinde <https://www.deichman.no/side/in-english> adresinden erişildi.
- The Norwegian Cooperation Committee for Library Statistics. (2016). *Reporting of events in public libraries for 2016*. 1 Nisan 2015 tarihinde <https://samstat.wordpress.com/> adresinden erişildi.
- Vikipedi: Özgür Ansiklopedi. (2016). Norveç. 25 Mayıs 2016 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/wiki/Norveç> adresinden erişildi.